



ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๒๑/ ๑๙๒๗

สำนักงาน กศน.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กทม.๑๐๓๐๐

๑ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง คู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม.ทุกแห่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แผ่นซีดีคู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วย สำนักงาน กศน. ได้จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานของครูผู้สอนคนพิการในพื้นที่ เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนคนพิการ เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนคนพิการและเป็นกรอบแนวทางในการประเมินครูผู้สอนคนพิการ และครูผู้สอนคนพิการสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อคนพิการ

สำนักงาน กศน. จึงขอส่งเอกสารดังกล่าวมาเพื่อแจ้งเวียนให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงาน รายละเอียดดังสิ่งที่ส่งมาด้วย และสามารถดาวน์โหลดไฟล์ได้จาก <http://disabilities.nfe.go.th/index.php>

จึงเรียนมาเพื่อทราบและแจ้งให้สถานศึกษาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายประเสริฐ บุญเรือง)

เลขาธิการ กศน.

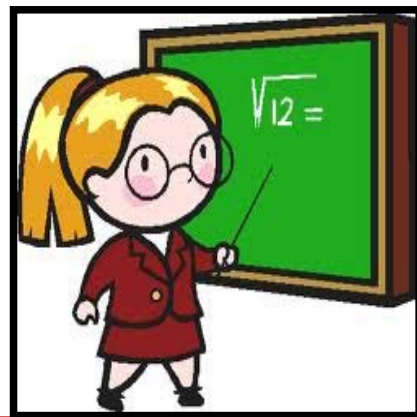
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๘๑ ๗๒๑๘

โทรสาร ๐ ๒๖๒๘ ๕๕๓๐

คู่มือในการปฏิบัติงาน

สำหรับครูผู้สอนคนพิการ



ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่สำนักงาน กศน. ได้มีนโยบายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับคนพิการที่อยู่นอกระบบโรงเรียน นั้น เพื่อให้การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวบรรลุตามนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. จึงได้จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการ ขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานของครูผู้สอนคนพิการในพื้นที่ เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนคนพิการ เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนคนพิการและเป็นกรอบแนวทางในการประเมินครูผู้สอนคนพิการ

สำนักงาน กศน. ขอขอบคุณผู้บริหาร ครูผู้สอนคนพิการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ รวมทั้งคนพิการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ร่วมกันจัดทำและพัฒนาปรับปรุงเอกสารฉบับจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารดังกล่าวจะเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์กับคนพิการ

สำนักงาน กศน.

พฤษภาคม 2554

สารบัญ

คำนำ

บทที่ 1	บทนำ	1
	- ความเป็นมาและความสำคัญ	1
บทที่ 2	สาระที่ครูผู้สอนคนพิการควรรู้	
	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550	3
	- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 25454	4
	- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551	5
	- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551	6
	- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550	9
	- ปรัชญาและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับคนพิการ	11
	- ลักษณะและการให้ความช่วยเหลือคนพิการ	11
	- แนวทางการจัดกิจกรรม กศน. สำหรับคนพิการ	20
	- จรรยาบรรณของครูผู้สอนคนพิการ	25
	- การเบิกจ่ายค่าตอบแทนครูผู้สอนคนพิการ	26
บทที่ 3	บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง	27
	- บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนคนพิการ	27
	- สมรรถนะของครูผู้สอนคนพิการ	30
	- บทบาทผู้บริหาร	33
	- บทบาทผู้ดูแลคนพิการ	34
	- บทบาทหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ	35
บทที่ 4	วิธีการดำเนินงานของครูผู้สอนคนพิการ	36
	- แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	36
	- กระบวนการจัดทำแผนจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	37
	- แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP)	4
	- สิ่งที่ต้องปฏิบัติหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 การวัดผลและประเมินผลและการรายงานผล	43
- การวัดและประเมินผล	43
- กระบวนการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ	43
- หลักในการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ	43
- แนวทางการประเมินผลผู้เรียนแต่ละประเภทความพิการ	44
- การรายงานผล	45
 ภาคผนวก	 46
- ภาคผนวก ก	47
- ภาคผนวก ข	50
- ภาคผนวก ค	56
- ภาคผนวก ง	67
- ภาคผนวก จ	81
- ภาคผนวก ฉ	108
- ภาคผนวก ช	124
- ภาคผนวก ฌ	129
 บรรณานุกรม	 142
รายชื่อคณะผู้จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการ	143

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากร จำนวน 65.6 ล้านคน และในจำนวนประชากรดังกล่าวมี คนพิการเป็นจำนวนมาก จากสถิติการจดทะเบียนคนพิการ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2537 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2552 มีจำนวนผู้พิการทั้งสิ้น 855,973 คน และเข้าสู่ระบบโรงเรียนเพียง 276,129 คน ที่เหลือเป็นผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะมีลักษณะความพิการอย่างน้อย 1 ใน 3 ของลักษณะ ความพิการ ซึ่งมีปัญหาในการทำกิจกรรมในการดูแลตนเอง ทำกิจวัตรส่วนตัว หรือมีความบกพร่อง ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ดังนั้นเพื่อให้คนพิการได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระของสังคม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ออกกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับคนพิการเพื่อเปิดโอกาสให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์และ โอกาสด้านต่าง ๆ เท่าเทียมคนปกติ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 54 ระบุว่า บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่ เหมาะสมจากรัฐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ ทาง การศึกษา มาตรา 10 ได้ระบุเกี่ยวกับคนพิการไว้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความ บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคล ดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 10 วรรคสาม การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงฯ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 หมวด 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 5 (1) ระบุว่า คนพิการมีสิทธิ ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (2) เลือกบริการทาง การศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น (3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพ การศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้อง กับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญและสิทธิของคนพิการในการรับบริการทางการศึกษา เพื่อให้คนพิการทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้โดยให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการ ในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา โดยให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้แก่คนพิการที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ได้รับโอกาสทางการศึกษานอกระบบ โดยจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละบุคคล จึงได้มอบให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการ ทั้ง 9 ประเภท คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ บุคคลออทิสติก และบุคคลพิการซ้อน โดยมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ครอบครัวยุทธศาสตร์และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนพิการให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ สำนักงาน กศน.ได้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง โดยการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับการศึกษาต่อเนื่องนั้นได้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและพัฒนาทักษะอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนคนพิการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงได้จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานสำหรับครูผู้สอนคนพิการขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานของครูผู้สอนคนพิการในพื้นที่ เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนคนพิการ เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนคนพิการและเป็นกรอบแนวทางในการประเมินครูผู้สอนคนพิการ

บทที่ 2

สาระที่ครูผู้สอนคนพิการควรรู้

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการ เป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ ครูผู้สอนคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปรัชญาและหลักการเรียนรู้สำหรับคนพิการ และลักษณะของคนพิการแต่ละประเภทพร้อมแนวทางการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับคนพิการ

1.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือ สุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตาม วรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 54 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนองค์กรทางศาสนา และเอกชนจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังนี้

- (1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่าย
- (2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม
- (3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน
- (4) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง
- (10) การปรับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

(ก) การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียน ทุกกลุ่มเป้าหมาย

(ข) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

(ค) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- (3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกใช้บริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง
- (2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยบูรณาการความรู้ ปณิธานคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม
- (3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

มาตรา 3

“คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรค ในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ดังนี้ 1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ 5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา 7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ 8) บุคคลออทิสติก 9) บุคคลพิการซ้อน

ผู้เรียน/ผู้รับบริการ หมายถึง คนพิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งประเภทของความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ไว้ 9 ประเภท ดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อย จนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1 คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียงหาก ตรวจวัดความชัดของสายตาสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

1.2 คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดของ สายตาสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึง น้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่าน ทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2.2 คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูด ผ่านทาง การได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการ ปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย อย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะได้แก่ การสื่อ ความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลา ว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่ สมส่วนหรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหวความบกพร่องดังกล่าว

อาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

4.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่อง ความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น

8. บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

9. บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

“ผู้ดูแลคนพิการ” หมายความว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุตร สามเณร ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ

“แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล” หมายความว่า แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล

“เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” หมายความว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์หรือบริการที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการ

จำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึง ข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ

“ครูการศึกษาพิเศษ” หมายความว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษสูงกว่าระดับปริญญาตรีขึ้นไป และปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“การเรียนรู้ร่วม” หมายความว่า การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไปทุกระดับและหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษา ให้สามารถรองรับการเรียนการสอนสำหรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งคนพิการ

“สถานศึกษาเฉพาะความพิการ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำ ไป กลับ และรับบริการที่บ้าน

“ศูนย์การศึกษาพิเศษ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้งการจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง

“ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการโดยเฉพาะ โดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบัน ทางกายภาพ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษา ขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

“องค์กรคนพิการแต่ละประเภท” หมายความว่า องค์กรสมาชิกระดับชาติตามประเภทความพิการที่ได้แจ้งชื่อไว้กับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ

5. พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2. การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติ

ตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยี หรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4. การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5. การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการ อันเป็นสาธารณะ ผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการจัดหาทุนความแตกต่างแตกต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6. ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

7. บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8. สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือ หรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะ โดยได้รับยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

9. การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ (แทนเบี้ยยังชีพ) ให้กับคนที่จดทะเบียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10. การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อน หรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

คนที่พิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่และสวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุน

ให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการศึกษา การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี หรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

องค์กรเอกชนที่จัดให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามมาตรา นี้ มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี หรือ ยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

เมื่อได้ประกาศใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับคนพิการแล้ว ส่วนราชการ/หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับคนพิการ ได้ออกระเบียบและประกาศต่าง ๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินงานสำหรับคนพิการสามารถบรรลุได้ตามกฎหมายและพระราชบัญญัติ ดังรายชื่อกฎ ระเบียบและประกาศในรายละเอียดเอกสารภาคผนวก ก

6. ปรัชญาและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับคนพิการ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนคนพิการ จะต้องยึดปรัชญาและหลักการเรียนรู้ของคนพิการดังนี้

6.1 ในสังคมมนุษย์นั้นเราไม่สามารถแยกคนพิการออกจากสังคมได้เพราะคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

6.2 ในการจัดโปรแกรมการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับคนพิการควรมุ่งเน้นที่ความสามารถ ความสำเร็จความดีเด่นของคนพิการมากกว่าจะเพ่งเล็งที่ความพิการของคนพิการแต่ละประเภท

6.3 คนพิการควรได้รับการศึกษาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6.4 การจัดการศึกษาพิเศษควรจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของคนพิการแต่ละบุคคล

6.5 การศึกษาพิเศษควรมุ่งให้คนพิการมีความเป็นตัวของตัวเองยอมรับตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง

6.6 การจัดการศึกษาพิเศษควรมีการฝึกอาชีพ

7. ลักษณะและการให้ความช่วยเหลือคนพิการ

ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดประเภทของคนพิการไว้ 9 ประเภท ดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น เป็นบุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือคนตาบอด และคนเห็นเลือนราง

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นครูผู้สอนคนพิการควรปฏิบัติต่อผู้เรียนตามโอกาสและสถานการณ์ดังนี้

1. ไม่ควรพูดกับผู้เรียนโดยคิดว่าผู้เรียนเป็นคนหูหนวก การที่ผู้เรียนมีความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้หมายความว่าหูตึงไปด้วย การใช้เสียงและน้ำเสียงที่มีความไพเราะอ่อนโยนจะสร้างความรู้สึที่ดีให้กับผู้เรียน ผู้เรียนจะรับรู้ถึงน้ำเสียงของคนพูดได้มากและรับรู้ถึงอารมณ์ของผู้พูดจากน้ำเสียงด้วย
2. หากต้องการจะพูดเรื่องเกี่ยวกับผู้เรียนและผู้เรียนอยู่ในสถานที่นั้นด้วย ต้องพูดกับเขาโดยตรง ไม่ควรพูดผ่านคนอื่นเพราะคิดว่าผู้เรียนไม่เข้าใจหรือรู้ได้ไม่หมด
3. ไม่ควรพูดแสดงความสงสารให้ผู้เรียนได้ยินหรือเกิดความรู้สึก
4. หากครูผู้สอนคนพิการเข้าไปในห้องที่มีผู้เรียนอยู่ ควรพูดหรือทักทายเพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าครูมาแล้ว
5. การช่วยให้ผู้เรียนนั่งเก้าอี้ ให้จับมือวางที่พนักหรือที่เท้าแขน ผู้เรียนจะนั่งเองได้

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คนหูหนวก และคนหูตึง

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีปัญหาทางการได้ยิน จึงไม่สามารถได้รับประโยชน์จากการฟัง-การพูดได้อย่างเต็มที่ ต้องใช้การสื่อสารวิธีอื่นแทนการใช้ภาษาพูด วิธีการสื่อความหมายของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาจแบ่งเป็น 6 วิธี คือ

1. การพูด เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่มากนัก
2. ภาษามือเป็นภาษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่สูญเสียการได้ยินมากหรือหูหนวกซึ่งไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ด้วยการพูด
3. การใช้ท่าทาง หมายถึง การใช้ท่าทางที่คิดขึ้นเองมักเป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่ใช้ภาษามือและไม่ใช้น้ำเสียงแต่ใช้สายตาในการรับภาษา
4. การอ่านริมฝีปาก เป็นวิธีการที่ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินรับภาษาพูดจากผู้อื่น ดังนั้น การอ่านริมฝีปากจึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้วิธีการอ่านตั้งแต่คำแรกที่เรียนภาษาและเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องใช้ตลอดชีวิต
5. การสื่อสารรวม คือการสื่อสารตั้งแต่สองวิธีขึ้นไป เพื่อให้ผู้ฟังเดาความหมายในการแสดงออกของผู้พูดได้ดียิ่งขึ้นนอกจากการพูด การใช้ภาษามือ การแสดงท่าทางประกอบแล้วก็อาจใช้วิธีอ่านริมฝีปาก

การอ่าน การเขียนหรือวิธีอื่นก็ได้

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นบุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติงาน (Functioning)

การให้ความช่วยเหลือ

ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น การพัฒนาทางด้านต่างๆ จะน้อยกว่าคนปกติ ครูผู้สอน คนพิการต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงความรุนแรงของความบกพร่องของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เรียน ได้แก่

1. เตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมให้หลากหลายแตกต่างกันเริ่มจากง่าย ๆ ไปหายาก
2. จัดกิจกรรมนันทนาการเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานผ่อนคลายและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการ ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้กฎ กติกาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. ปรับพฤติกรรมผู้เรียน เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ เช่น การให้แรงเสริม การเป็นแบบอย่างที่ดี การให้รางวัล เป็นต้น
4. จัดศิลปะบำบัด เป็นวิธีการบำบัดสิ่งที่เป็นจริงที่เกี่ยวกับความคิด ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างสรรค์หรือกระทำในสิ่งที่เขาคิดให้เป็นจริงหรือเป็นสิ่งที่มองเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อเล็กน้อยด้วย

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ เป็นผู้มีอวัยวะไม่สมบูรณ์ อวัยวะส่วนใด ส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนหายไป กระดูกกล้ามเนื้อพิการ เจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรงหรือเฉียบพลัน มีความพิการทางระบบประสาทสมอง มีความลำบากในการเคลื่อนไหวจนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการทำกิจกรรม จำแนกได้ดังนี้

1. อาการบกพร่องทางร่างกาย ที่มีกบบบ่อย ได้แก่
 - 1.1 ซีพี หรือ ซีรีรัล พัลซี (C.P. : Cerebral Passy) หมายถึง การเป็นอัมพาตเนื่องจากระบบประสาทสมองพิการหรือเป็นผลมาจากสมองที่กำลังพัฒนาถูกทำลายก่อนคลอด อันเนื่องมาจากการขาดอากาศ ออกซิเจน ฯ เด็กซีพี มีความบกพร่องที่เกิดจากส่วนต่าง ๆ ของสมองแตกต่างกัน ที่พบส่วนใหญ่ คือ
 - 1.1.1 อัมพาตเกร็งของแขนขา หรือครึ่งซีก (Spastic)
 - 1.1.2 อัมพาตของลีลาการเคลื่อนไหวผิดปกติ (Athetoid) จะควบคุมการเคลื่อนไหวและบังคับไปในทิศทางที่ต้องการไม่ได้
 - 1.1.3 อัมพาตสูญเสียการทรงตัว (Ataxia) การประสานงานของอวัยวะไม่ดี

1.1.4 อัมพาตตึงแข็ง (Rigid) การเคลื่อนไหวแข็งช้า ร่างกายมีการสั่นกระตุกอย่างบังคับ
ไม่ได้

1.1.5 อัมพาตแบบผสม (Mixed)

1.2 กล้ามเนื้ออ่อนแรง (Muscular Dystrophy) เกิดจากประสาทสมองที่ควบคุมส่วนของ
กล้ามเนื้อส่วนนั้น ๆ เสื่อมสลายตัว โดยไม่ทราบสาเหตุ ทำให้กล้ามเนื้อแขนขาจะค่อย ๆ อ่อนกำลัง เด็กจะเดิน
หกล้มบ่อย

1.3 โรคทางระบบกระดูกกล้ามเนื้อ (Orthopedic) ที่พบบ่อย ได้แก่

1.3.1 ระบบกระดูกกล้ามเนื้อพิการแต่กำเนิด เช่น เท้าปุก (Club Foot) กระดูกข้อสะโพก
เคลื่อน อัมพาตครึ่งท่อนเนื่องจากกระดูกไขสันหลังส่วนล่างไม่ติด

1.3.2 ระบบกระดูกกล้ามเนื้อพิการด้วยโรคติดเชื้อ (Infection) เช่น วัณโรค กระดูกหลัง
โก่ง กระดูกผุ เป็นแผลเรื้อรังมีหนอง

1.3.3 กระดูกหัก ข้อเคลื่อน ข้ออักเสบ มีความพิการเนื่องจากไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้อง

1.4 โปลิโอ (Poliomyelitis) เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งเข้าสู่ร่างกายทางปาก แล้วไปเจริญที่
ต่อมน้ำเหลืองในลำคอ ลำไส้เล็ก และเข้าสู่กระแสเลือดจนถึงระบบประสาทส่วนกลาง เมื่อเซลล์ประสาทบังคับ
กล้ามเนื้อถูกทำลาย แขนหรือขาจะไม่มีกำลังในการเคลื่อนไหว

1.5 แขนขาด้วนแต่กำเนิด (Limb Deficiency) รวมถึงเด็กที่เกิดมาด้วยลักษณะของ
อวัยวะที่มีความเจริญเติบโตผิดปกติ เช่น นิ้วมือนิดสั้น 3-4 นิ้ว มีแค่แขนท่อนบนต่อกับนิ้วมือ ไม่มีข้อศอก หรือ
เด็กที่แขนขาด้วนเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ และการเกิดอันตรายในวัยเด็ก

1.6 โรคกระดูกอ่อน (Osteogenesis Imperfeta) เป็นผลทำให้เด็กไม่เจริญเติบโตสมวัย ตัวเตี้ย
มีลักษณะของกระดูกผิดปกติ กระดูกยาวบิดเบี้ยวเห็นได้จากกระดูกหน้าแข้ง

2. ความบกพร่องทางสุขภาพ ที่มักพบบ่อย ได้แก่

2.1 โรคลมชัก (Epilepsy) เป็นลักษณะอาการที่เกิดเนื่องมาจากความผิดปกติของระบบสมองที่
พบบ่อยมีดังนี้

2.1.1 ลมบ้าหมู (Grand Mal)

2.1.2 การชักในช่วงเวลาสั้น ๆ (Petit Mal)

2.1.3 การชักแบบรุนแรง (Grand Mal)

2.1.4 อาการชักแบบพาร์เชียล คอมเพล็กซ์ (Partial Complex)

2.1.5 อาการไม่รู้สีกตัว (Focal Partial)

2.2 โรคระบบทางเดินหายใจโดยมีอาการเรื้อรังของโรคปอด (Asthma) เช่น หอบหืด วัณโรค
ปอดบวม

2.3 โรคเบาหวานในเด็ก เกิดจากร่างกายไม่สามารถใช้กลูโคสได้อย่างปกติ เพราะขาดอินซูลิน

2.4 โรคข้ออักเสบรูมาตอย มีอาการปวดตามข้อเข่า ข้อเท้า ข้อศอก ข้อนิ้วมือ

2.5 โรคศีรษะโต เนื่องมาจากน้ำคั่งในสมอง ส่วนมากเป็นมาแต่กำเนิด ถ้าได้รับการวินิจฉัยโรคเร็วและได้รับการรักษาอย่างถูกต้องสภาพความพิการจะไม่รุนแรง เด็กสามารถปรับสภาพได้และมีพื้นฐานทางสมรรถภาพดีเช่นเด็กปกติ

2.6 โรคหัวใจ (Cardiac Conditions) ส่วนมากเป็นตั้งแต่กำเนิด เด็กจะตัวเล็กเติบโตไม่สมอายุ ซีดเขียว เหนื่อยหอบง่าย อ่อนเพลีย ไม่แข็งแรงตั้งแต่กำเนิด

2.7 โรคมะเร็ง (Cancer) ส่วนมากเป็นมะเร็งเม็ดโลหิต และเนื้องอกในดวงตา สมอง กระดูก และไต

2.8 บาดเจ็บแล้วเลือดไหลไม่หยุด (Hemophilia)

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวอาจมีความบกพร่องหลายอย่างในบุคคลเดียว การฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการจึงจำเป็นต้องมีหลายด้านตามสภาพความบกพร่องของผู้เรียน แต่ละบุคคลซึ่งการบำบัดฟื้นฟูต่างๆได้แก่

กิจกรรมกายภาพบำบัด

เป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายตั้งแต่แรกเริ่มในด้านต่างๆ เช่น การทรงตัว การนั่ง หรือการยืนทรงตัวเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหววัยวะต่างๆในลักษณะที่ถูกต้อง เป็นพื้นฐานในการเคลื่อนไหวที่ถูกต้องต่อไป ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีและเร็วที่สุด สามารถอยู่อย่างปกติสุข เช่นคนทั่วไปโดยเน้นทักษะกล้ามเนื้อย่อย เช่น การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การแต่งตัว เป็นต้น

5. บุคคลที่บกพร่องทางการพูดและภาษา

การพูดและภาษาเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งนี้เพราะการพูดเป็นการแสดงออกทางภาษาดังนั้นผู้ที่บกพร่องทางการพูด และภาษา จึงหมายถึง ผู้ที่พูดไม่ชัด และลีลาจังหวะการพูดผิดปกติ ออกเสียงผิดเพี้ยน อวัยวะที่ใช้ในการพูดไม่สามารถเป็นไปตามลำดับขั้น การใช้อวัยวะเพื่อการพูดไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจ คำพูดที่ยากหรือซับซ้อนหรือยาวจะยังมีปัญหามากหรือมีอาการพูดและใช้ภาษาที่ผิดปกติ โดยการพูดนั้นเห็นได้ชัดว่าผิดแปลกไปจากการพูดของคนทั่วไป ทำให้ฟังไม่รู้เรื่อง สื่อความหมายต่อกันไม่ได้ หรือมีอาภักิริยาที่ผิดปกติขณะพูด ซึ่งความบกพร่องทางการพูดและภาษาสามารถจำแนกได้ ดังนี้ คือ

1. ความผิดปกติด้านการออกเสียง
 - 1.1 ออกเสียงผิดเพี้ยนไปจากมาตรฐานของภาษาเดิม เช่น พูดเสียงขึ้นจมูก เนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาถิ่น
 - 1.2 เพิ่มหน่วยเสียงเข้าในคำโดยไม่จำเป็น
 - 1.3 เอาเสียงหนึ่งมาแทนอีกเสียงหนึ่ง เช่น กวาด -> ฟาด
2. ความผิดปกติด้านจังหวะเวลาของการพูด เช่น การพูดเร็ว การพูดติดอ่าง
3. ความผิดปกติด้านเสียง
 - 3.1 ระดับเสียง เช่น การพูดเสียงสูงเกินไป ต่ำเกินไป หรือพูดระดับเสียงเดียวกันหมด
 - 3.2 ความดัง เช่น พูดเสียงดังมาก หรือเบาจนเกินไป
 - 3.3 คุณภาพของเสียง เช่น พูดเสียงแตกพร่า เสียงแหบ เสียงหอบ
4. ความผิดปกติทางการพูดและภาษาอันเนื่องมาจากพยาธิสภาพที่สมอง โดยทั่วไปเรียกว่า Dysphasia หรือ aphasia ได้แก่
 - 4.1 Motor aphasia (Expressive หรือ Broca's aphasia)
 - 4.2 Wernicke's aphasia (Sensory หรือ Receptive aphasia)
 - 4.3 Conduction aphasia
 - 4.4 Nominal aphasia (Anomic aphasia)
 - 4.5 Global aphasia
 - 4.6 Sensory agraphia
 - 4.7 Motor agraphia
 - 4.8 Cortical alexia (Sensory alexia)
 - 4.9 Motor alexia
 - 4.10 Gerstmann's syndrome
 - 4.11 Visual agnosia
 - 4.12 Auditory agnosia

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดครูผู้สอนคนพิการจะต้องฝึกการควบคุมน้ำลาย การกลืน การเคี้ยวอาหาร ฝึกโดยใช้อุปกรณ์ประเภทเครื่องเล่นที่เกี่ยวกับการออกเสียง เครื่องดนตรีชนิดเป่า การเป่ากระดาษหรืออุปกรณ์ชนิดอื่นๆ ให้ผู้เรียนได้รู้ว่าคนเราพูดเมื่อเวลาหายใจออกเท่านั้น

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์

ความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ หมายถึง ผู้ที่มีการควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในสภาพปกติ เช่นคนปกติคนใด ๆ ไม่ได้ หรือผู้ที่ควบคุมพฤติกรรมบางอย่างของตนเองไม่ได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ไม่เป็นที่ยอมรับและพอใจของมาตรฐานความประพฤติปฏิบัติของสังคม ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเรียบร้อย สอดคล้องกับสภาพการณ์ ซึ่งการจะแยกแยะว่าใครมีความบกพร่องทางพฤติกรรม และอารมณ์ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อม พฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นที่ยอมรับในสถานการณ์อย่างหนึ่ง
2. ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ความคิดเห็นของคนสองคนที่มีต่อพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ย่อมไม่เหมือนกัน
3. เป้าหมายของแต่ละบุคคล ซึ่งเป้าหมายจะเป็นตัวกำหนดทำให้การมองพฤติกรรมเดียวกันของคนสองคนมองกันคนละแง่

ผู้ที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์จะได้รับผลกระทบในลักษณะต่าง ๆ อาจจะเพียงข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อก็ได้ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและมีมาเป็นเวลานานแล้วได้แก่

1. ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ เช่น คนปกติ
2. ไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนด้วยกัน หรือกับครูได้
3. มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับคนปกติอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน
4. มีความคับข้องใจ และมีความเก็บกดอารมณ์
5. แสดงอาการทางร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ปวดตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือมีความหวาดกลัว

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรม มีลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาคือพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อแค้น การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่วนความวิตกกังวล การมีปมด้อย การหนีสังคม และความผิดปกติทางการเรียน เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการขัดแย้งในตัวผู้เรียนเอง การให้ความช่วยเหลือ จึงทำได้หลายรูปแบบ ศาสตราจารย์ ดร.ผดุง อารยะวิญญู (2541 . 105-107) ได้เสนอแนะการช่วยเหลือไว้ 3 รูปแบบดังนี้

1. รูปแบบทางจิตวิทยาการศึกษา นักจิตวิทยาเชื่อว่าองค์ประกอบทางชีววิทยา และการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพของผู้เรียนตลอดจนปัญหาทางอารมณ์ ล้วนมีมูลเหตุมาจากพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดำเนินไปอย่างไม่ถูกต้องทั้งสิ้น ทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เหล่านี้ลงได้คือ ให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาของตนเอง และยินดีที่จะหาทางขจัดปัญหานั้นๆ การช่วยเหลือผู้เรียนนั้นครูผู้สอนคนพิการจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อถือ เกิดศรัทธา ทำให้ผู้เรียน

มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาของตน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรกระทำเป็นรายบุคคล ควรใช้เกม สถานการณ์จำลอง และกิจกรรมอื่นที่แตกต่างไปจากที่ใช้กับคนปกติ จึงจะสามารถช่วยผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาได้ค้นพบหลักการเรียนรู้และการปรับพฤติกรรมของผู้เรียน หลักการปรับพฤติกรรมนี้สามารถนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนอาจจะเรียนรู้โดยการสังเกตพฤติกรรมของคนปกติ โดยยึดพฤติกรรมของคนปกติที่ดีเป็นแบบอย่าง ดังนั้นการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนจึงควรเน้นและให้ความสนใจพฤติกรรมที่พึงประสงค์เท่านั้น พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ควรได้รับความสนใจ ในการช่วยเหลือผู้เรียนนั้นครูผู้สอนคนพิการอาจให้แรงเสริมเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น หรืออาจใช้เทคนิคอื่นๆ ในการลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ลง

3. รูปแบบทางนิเวศวิทยา นักนิเวศวิทยาเชื่อว่าผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สถานศึกษา และสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พฤติกรรมของผู้เรียนควรได้รับการยอมรับจากสังคม ในการช่วยเหลือผู้เรียน ครูผู้สอนคนพิการควรทำความเข้าใจกับทุกอย่างที่ประกอบขึ้นเป็นระบบในสังคม ทั้งนี้เพื่อหาทางจัดสิ่งที่เป็นสาเหตุให้ผู้เรียนมีปัญหาทางพฤติกรรมผู้เรียนอาจได้รับการปรับพฤติกรรม แต่นักนิเวศวิทยาเชื่อว่านั้นยังไม่เพียงพอควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของผู้เรียนเท่าที่จำเป็นด้วย และรวมไปถึงการปรับปรุงทัศนคติของครูผู้สอนคนพิการ ผู้เรียน ผู้ดูแล ผู้ปกครอง ตลอดจนสมาชิกในชุมชน เพื่อให้มีความเข้าใจและยอมรับผู้เรียนมากขึ้น การปรับพฤติกรรมมีหลายวิธีดังนี้

3.1 เสริมแรงทางบวก อาจเสริมแรงด้วยวาจา เช่น ชมเชยเมื่อผู้เรียนทำเรื่องที่ดีและถูกต้องเป็นต้น ใช้อุปกรณ์เสริมแรง เช่นขนม ของเล่น ของใช้ เป็นต้น ควรใช้อย่างสม่ำเสมอในระยะแรก เมื่อพฤติกรรมคงที่แล้วควรลดการเสริมแรง

3.2 เสริมแรงทางลบ เช่น ผู้เรียนไม่ส่งการบ้าน ครูผู้สอนคนพิการควรดู ถ้าผู้เรียนส่งการบ้าน ครูผู้สอนคนพิการควรให้คำชม ก็จะทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะส่งการบ้านเพิ่มขึ้น

3.3 การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิด เป็นการแก้ไขผลการกระทำของผู้เรียน และแก้ไขในปริมาณมากกว่าเดิม เช่น ผู้เรียนเล่นขว้างปาสิ่งของในห้องสกรปรก ครูผู้สอนคนพิการใช้เทคนิคปรับพฤติกรรม โดยอาจจะให้เก็บขยะให้เรียบร้อย เป็นการลงโทษให้ทำงานเพิ่มมากขึ้น

3.4 การเป็นแบบอย่างที่ดี ครูผู้สอนคนพิการควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนอาจยึดครูเป็นแบบอย่างในหลายด้าน เช่น การพูดจาไพเราะ ขยัน ทำงานเป็นระเบียบ

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หรือเรียกย่อๆ ว่า L.D. (Learning Disability) หมายถึง ผู้ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เฉพาะอย่างโดยมีความบกพร่อง หรือปัญหาหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งอย่าง ในกระบวนการทางจิตวิทยาทำให้เด็กเหล่านี้มีปัญหาทางการใช้ภาษา หรือการพูด การเขียน โดยจะแสดงออกมาในลักษณะ

ของการนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ไม่นับรวมผู้เรียนที่มีปัญหาเพียงเล็กน้อยทางการเรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการขาดแรงเสริม ด้อยโอกาสทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม หรือเป็นเพราะครูสอนไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ในการพิจารณาเรื่องปัญหาทางการเรียนรู้จึงต้องอาศัยลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้มีระดับสติปัญญาปกติ หรือมีสติปัญญาอยู่ในช่วงเช่นเดียวกับผู้เรียนปกติแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต่ำกว่าปกติ และจะต้องไม่มีความพิการหรือความบกพร่องในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย ระบบประสาทการสัมผัสและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

การให้ความช่วยเหลือ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ครูผู้สอนคนพิการจะต้องแนะนำแนวทางในการเสริมความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียนสามารถสร้างความเชื่อมั่นในตนเองได้ ดังนี้

1. ให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้เรียน เมื่อประสบผลสำเร็จ
2. คำนึงให้พบความสามารถของผู้เรียนและส่งเสริมความสามารถนั้น
3. ให้ผู้เรียนฝึกความรับผิดชอบทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้าน เช่นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่มี

ปัญหาทางการเรียน สอนผู้เรียนที่อ่อนกว่า

4. อย่าเปรียบเทียบผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้กับผู้เรียนคนอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่าง

พี่น้อง

5. บันทึกความสำเร็จของผู้เรียนเพื่อให้เห็นความก้าวหน้า และแนวโน้มของผู้เรียน
6. ให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ
7. เมื่อผู้เรียนทำผิดหรือประสบความล้มเหลว อย่าซ้ำเติม ครูผู้สอนคนพิการควรแนะนำให้

ความล้มเหลวมาปรับปรุงตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสประสบผลสำเร็จต่อไป

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานอดิเรกที่ชอบ

8. บุคคลออทิสติก (Autistic)

บุคคลออทิสติก หรือบางครั้งเรียกว่า ออทิสซึม (Autism) หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องอย่างรุนแรงในการสื่อความหมาย พฤติกรรม สังคม และความสามารถทางสติปัญญาในการรับรู้ อาการต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนเป็นระยะ ๆ ไป บุคคลออทิสติกแต่ละคนจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง และย่อมแตกต่างไปจากบุคคลคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นบุคคลออทิสติกเหมือนกัน ทั้งนี้เป็นเพราะอาการที่เป็นออทิสติกนั้นจะคงอยู่ติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่จนตลอดทั้งชีวิต ไม่สามารถรักษาให้หายได้หากพิจารณาเปรียบเทียบด้านพัฒนาการของทักษะด้านต่าง ๆ ของบุคคลออทิสติกใน 4 ด้าน คือ ด้านทักษะการเคลื่อนไหว ด้านทักษะการรับรู้เกี่ยวกับรูปทรง ขนาดและพื้นที่ ด้านทักษะภาษาและการสื่อความหมาย และด้านทักษะทางสังคม จะพบว่าบุคคลออทิสติกจะมีพัฒนาการด้านภาษาและพัฒนาการด้านสังคมต่ำมาก แต่จะมีพัฒนาการด้าน

การเคลื่อนไหว ด้านการรับรู้รูปทรง ขนาดและพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงถ้าความแตกต่างระหว่างทักษะด้านภาษา และสังคมยิ่งต่ำกว่า ทักษะด้านการเคลื่อนไหว และการรับรู้รูปทรงมากเท่าใดความเป็นไปได้ของออทิสติกก็ยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น พัฒนาการที่ผิดปกตินี้ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงตลอดชีวิต ซึ่งปกติปรากฏในระยะ 3 ปี แรกของชีวิต

การให้ความช่วยเหลือ

ผู้ดูแลคนพิการและผู้ใกล้ชิดที่จะช่วยเหลือผู้เรียนออทิสติก ต้องมีความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนออทิสติก แล้ว เรียนรู้พฤติกรรมและอารมณ์ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างละเอียด จึงเริ่มให้ความช่วยเหลือ เพื่อสร้างสัมพันธภาพและชักจูงให้เขาออกจากโลกส่วนตัวของเขาเองได้ก่อนดังนี้

1. ต้องรู้จักผู้เรียนออทิสติกทั้งในด้านพฤติกรรมและอารมณ์ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างละเอียด
2. ต้องมีความอดทน ความพยายาม ความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือผู้เรียนอย่างจริงจัง และ

จริงใจ

3. ต้องเข้าใจ รู้ใจและสามารถอ่านความคิดหรืออ่านใจผู้เรียนให้ได้จากพฤติกรรมหรือจากการแสดงออกทางอารมณ์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพและชักจูงผู้เรียนออกมาจากโลกส่วนตัวของเขาได้ จึงจะสามารถฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ต่อไปได้ เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป

9. บุคคลพิการซ้อน หมายถึง ผู้ที่มีความบกพร่องที่มากกว่าหนึ่งอย่าง เป็นเหตุให้เกิดปัญหาขัดข้องในการเรียนรู้อย่างมาก เช่น ปัญญาอ่อน-ตาบอด ปัญญาอ่อน-ร่างกายพิการ หูหนวก-ตาบอด ฯลฯ

การให้ความช่วยเหลือ

ในการให้ความช่วยเหลือบุคคลพิการซ้อนที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน จะต้องยึดสภาพความบกพร่องเป็นเกณฑ์ ผู้เรียนที่มีความบกพร่องมากกว่า 1 ให้ยึดความบกพร่องที่รุนแรงกว่าเป็นเกณฑ์ แล้วก็ให้ความช่วยเหลือตามลักษณะที่กล่าวมาแล้ว เช่น ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และบกพร่องทางการมองเห็น แต่การบกพร่องทางการได้ยินรุนแรงกว่า ก็ให้ช่วยเหลือทางการได้ยินก่อน

8. แนวทางการจัดกิจกรรม กศน. สำหรับคนพิการ

ครูผู้สอนคนพิการในสังกัด กศน. จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่คนพิการ โดยเลือกกิจกรรม ให้เหมาะสมกับประเภทและศักยภาพของคนพิการแต่ละคน

1. การส่งเสริมการรู้หนังสือ

ในกรณีที่คนพิการไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ ครูผู้สอนคนพิการควรจัดกิจกรรมการรู้หนังสือ เพื่อให้คนพิการสามารถอ่านออก เขียนได้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามปรัชญา “คิดเป็น”

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่คนพิการมีศักยภาพที่สามารถที่จะอ่านออก เขียนได้และมีความต้องการที่จะศึกษา ครูผู้สอนคนพิการจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการเข้ารับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาสมอง กระบวนการคิด ให้มีความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปศึกษาต่อ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยแบ่งระดับการศึกษาออกเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ โดยการลุยถึงที่เคาะประตูบ้าน แผ่นพับประชาสัมพันธ์ โปสเตอร์ เสียงตามสาย วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เว็บไซต์ฯ โดยมีสาระสำคัญที่ต้องประชาสัมพันธ์ คือ

- 1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้กับคนพิการ
- 2) จุดเด่นและความน่าสนใจของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการ
- 3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการ
- 4) เงื่อนไขต่าง ๆ และการจบหลักสูตรแต่ละหลักสูตร
- 5) ประโยชน์ที่คนพิการจะได้รับในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 การแนะแนวการศึกษา

จัดแนะแนวทางการศึกษาตั้งแต่ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียนรู้โดยครูผู้สอนคนพิการ ร่วมกับสถานศึกษา ดำเนินการแนะแนว ซึ่งการแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือคนพิการ ครอบครัวเพื่อให้คนพิการเข้าใจตนเองและครอบครัวได้รับรู้และเข้าใจถึงศักยภาพของคนพิการ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ เพราะคนพิการมีหลายประเภทความพิการ และความสามารถหลากหลายแตกต่างกันในด้านพื้นฐาน ความรู้ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสภาพการดำเนินชีวิต ดังนั้นครูผู้สอนคนพิการจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และพิจารณาถึงความสามารถของคนพิการ เพื่อให้คำปรึกษาแนะแนวให้คนพิการมีข้อมูลประกอบในการตัดสินใจเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเองและครอบครัว

2.3 การวิเคราะห์ผู้เรียน

การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นการประเมินศักยภาพของผู้เรียนเพื่อนำผลการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เช่น รูปแบบการเรียนที่บ้าน (Semi - Home School) หรือรูปแบบการเรียนร่วมกันในสถานที่ ที่สถานศึกษากำหนด

2.4 การปฐมนิเทศ

เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนคนพิการ สถานศึกษา ดำเนินการจัดปฐมนิเทศให้กับผู้ดูแลคนพิการผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชี้แจงถึงข้อตกลงต่าง ๆ ใน

การเรียนรู้ แนะนำสถานที่ แหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างบรรยากาศ ความสัมพันธ์คุ้นเคย ระหว่างครูผู้สอนคนพิการ ผู้เรียน ผู้ดูแลคนพิการและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา

2.5 การวิเคราะห์หลักสูตร

วิเคราะห์ระดับความยาก ปานกลาง ง่าย ของเนื้อหาในหลักสูตรเพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการได้ตามศักยภาพและความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน ในแต่ละสาระการเรียนรู้

2.6 การเทียบโอนผลการเรียน

การเทียบโอนผลการเรียน ให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.7 การวางแผนการเรียนรู้

ครูผู้สอนคนพิการ ผู้เรียน ผู้ดูแลคนพิการ ต้องร่วมกันวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสาระการเรียนรู้

2.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับคนพิการตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือหลักสูตรเฉพาะความพิการแต่ละประเภทของ กศน. ให้นำแนวทางการจัดการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งหลักสูตรฯ ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะว่า “การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้ที่มีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาดังกล่าวสถานศึกษาสามารถปรับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือหลักสูตรเฉพาะความพิการแต่ละประเภทของ กศน. ได้ ” ดังนั้นให้นำหลักสูตรฯ มาดำเนินการ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

- วิเคราะห์หลักสูตร
- วิเคราะห์สภาพปัญหาของคนพิการ และชุมชน
- วิเคราะห์การจัดกระบวนการเรียนรู้
- จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนคนพิการ

2.9 การวัดและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการศึกษาให้สถานศึกษาดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภท ตามรูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่สถานศึกษาเห็นสมควร ตามกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.10 สรุปผล และรายงานผล

- แบบรายงาน สสจ.1

- สรุปผลการดำเนินงานทุกภาคเรียน/ปีงบประมาณ

รายละเอียด เอกสารภาคผนวก ข

โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 5 สารการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละสาระประกอบด้วยรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตร สำหรับรายวิชาเลือกสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้เองและยังเปิดโอกาสให้สามารถคัดเลือกจากสถานศึกษาอื่น หรือจากส่วนกลาง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ที่	สาระเรียนรู้	จำนวนหน่วยกิต					
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
		วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก
1	ทักษะการเรียนรู้	5	-	5	-	5	-
2	ความรู้พื้นฐาน	12	-	16	-	20	-
3	การประกอบอาชีพ	8	-	8	-	8	-
4	ทักษะการดำเนินชีวิต	5	-	5	-	5	-
5	การพัฒนาสังคม	6	-	6	-	6	-
รวม		36	12	40	16	44	32
		48 หน่วยกิต		56 หน่วยกิต		76 หน่วยกิต	
กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง	

หมายเหตุ รายวิชาเลือกในแต่ละระดับให้เรียนรู้จากการทำโครงการงาน อย่างน้อย 3 หน่วยกิต

รายละเอียดเอกสาร ภาคผนวก ค

3. จัดการศึกษาต่อเนื่อง

การศึกษาต่อเนื่อง คือ การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเสริมเติมเต็มและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยไม่แบ่งระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นหลักสูตรสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาจบในตัว ดังนี้

1) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้คนพิการมีอาชีพหลัก อาชีพรอง หรือ อาชีพเสริมทำให้เกิดรายได้จากการประกอบอาชีพ ช่วยให้ลดภาระรายจ่ายของครอบครัว สามารถเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้

2) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้คนพิการสามารถดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว ทำให้คุณภาพชีวิตของคนพิการและครอบครัวมีความสุขมากยิ่งขึ้น

- การพัฒนาทักษะการเตรียมความพร้อมของคนพิการแต่ละประเภท
- การช่วยเหลือและดูแลตนเอง
- การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ

4. การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีมืองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติใน ครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟัง วิทยุ ภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น ดังนั้นครูผู้สอนคนพิการ ควรร่วมมือกับเครือข่ายแนะนำส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงและสามารถใช้บริการได้ตามศักยภาพและความต้องการ

องค์ประกอบของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีองค์ประกอบสำคัญที่สรุปได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและปรัชญา : การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสในการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย

2. ความมุ่งหมาย : การศึกษาตามอัธยาศัยมิได้หลายเป้าหมายและหลายวัตถุประสงค์ โดยเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและนันทนาการของ บุคคลแต่ละคนมากกว่าการเพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาการ

3. หลักสูตร : การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตร แต่เป็นลักษณะการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรม สื่อ และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

4. ผู้เรียน/ผู้รับบริการ : คือ บุคคลทุกคน ซึ่งมีความหลากหลาย ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัยทุกระดับการศึกษา ทุกพื้นที่ โดยไม่มีการจำแนกสถานภาพทางสังคม

5. ผู้สอน : คือ บุคคลทุกคนที่มีศักยภาพส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้

6. ความรู้ : การศึกษาตามอัธยาศัยทำให้เกิดความรู้ด้วยการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

7. วิธีการเรียนรู้ : การศึกษาตามอัธยาศัยมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนแน่นอน ไม่มีรูปแบบแน่นอน

8. ระยะเวลา : การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเกิดได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิตของผู้เรียน

9. จุดการศึกษา : การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีจุดับตร แต่บางกิจกรรมอาจมีเกียรติบัตร

10. กิจกรรมการเรียนรู้ : กิจกรรมการเรียนรู้การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปตามวิถีชีวิตของผู้เรียน

11. สื่อการเรียนรู้ : ลักษณะสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยมีความหลากหลายตามที่ต้องการ

12. การประเมินผล : การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง จึงไม่มีการประเมินผลที่ชัดเจน แต่บางกิจกรรมมีการประเมินผลเพื่อให้ผลย้อนกลับต่อผู้รับบริการ

9. จรรยาบรรณของครูผู้สอนคนพิการ

ในการประกอบอาชีพทุกอาชีพ ผู้ประกอบอาชีพจะต้องมีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพที่ตนเองทำอยู่จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ครูผู้สอนคนพิการก็เช่นเดียวกัน ต้องมีและยึดถือจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพของตนเอง ซึ่งจรรยาบรรณที่ครูผู้สอนคนพิการควรยึดถือปฏิบัติมีดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัย ที่ถูกต้องดีงาม ให้เกิดแก่ศิษย์ อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

4. ครูต้องไม่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนโดยมิชอบ

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งทางด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจสังคมและการเมืองอยู่เสมอ

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ไทย

10. การเบิกจ่ายค่าตอบแทนครูผู้สอนคนพิการ

1. ให้เบิกจ่ายค่าตอบแทนเหมาจ่ายเป็นรายเดือนสำหรับครูผู้สอนคนพิการ โดยต้องรับผิดชอบคนพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรือทางการได้ยิน หรือทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ กลุ่มละ 8 - 10 คน สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือทางการเรียนรู้ หรือทางการพูดและภาษา หรือทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ หรือบุคคลออทิสติก หรือบุคคลพิการซ้อน กลุ่มละ 3 - 5 คน ในอัตราค่าตอบแทนตามวุฒิปริญญาตรีที่ ก.พ.กำหนด

2. ค่าตอบแทนครูผู้สอนคนพิการ กรณีจัดกลุ่มผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้เบิกจ่าย ดังนี้

2.1 สอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรือทางการได้ยิน หรือทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ เป็นรายหัวตามจำนวนผู้เรียนคนพิการในอัตรา 794 บาทต่อคนต่อเดือน (ในกรณีที่ ก.พ. ปรับอัตราเงินเดือนวุฒิปริญญาตรี ให้ปรับสัดส่วนค่าตอบแทนรายหัวตามวุฒิปริญญาตรี ที่ ก.พ.กำหนด เช่น กลุ่ม 8 - 10 คน คำนวณจาก 7,940 บาท/10 คน = 794 บาท)

2.2 สอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือทางการเรียนรู้ หรือทางการพูดและภาษา หรือทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ หรือบุคคลออทิสติก หรือบุคคลพิการซ้อน เป็นรายหัวตามจำนวนผู้เรียน คนพิการในอัตรา 1,588 บาทต่อคนต่อเดือน (ในกรณีที่ ก.พ. ปรับอัตราเงินเดือนวุฒิปริญญาตรี ให้ปรับสัดส่วนค่าตอบแทนรายหัวตามวุฒิปริญญาตรี ที่ ก.พ.กำหนด เช่น กลุ่ม 3 - 5 คน คำนวณจาก 7,940 บาท/5 คน = 1,588 บาท)

3. ค่าพาหนะเดินทางไปสอนสำหรับครูผู้สอนคนพิการในอัตราคนละ 1,000 บาทต่อเดือน

4. ค่าประกันสังคม สำนักงาน กศน. จ่ายให้ครึ่งหนึ่ง

บทที่ 3

บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนคนพิการ

ครูผู้สอนคนพิการ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายพิเศษที่เป็นคนพิการ ซึ่งนับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้คนพิการมีศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากคนพิการมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านที่จะไปศึกษาจากระบบโรงเรียน ดังนั้นเมื่อครูผู้สอนคนพิการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ตั้งแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ หนังสือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งประกอบไปด้วยการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พร้อมทั้งจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จึงทำให้ครูผู้สอนคนพิการเปรียบเสมือนผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางให้ คนพิการได้รู้ถึงศักยภาพของตนเองสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุขและสามารถช่วยเหลือสังคมได้ตามศักยภาพของตนเอง

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนพิการได้มีความรู้ ความสามารถและทราบถึงศักยภาพของตนเองเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ในครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องเป็นภาระให้กับผู้อื่นและยังสามารถใช้ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปช่วยเหลือผู้อื่นได้ตามศักยภาพของตนเอง ดังนั้นครูผู้สอน คนพิการจะต้องมีข้อมูล ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนพิการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. สืบหาข้อมูลเบื้องต้นของคนพิการ โดยครูผู้สอนคนพิการสามารถสืบหาข้อมูลเบื้องต้นของคนพิการได้จากหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่ว่าการอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) สถานีอนามัยประจำตำบล สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รายละเอียดเอกสารภาคผนวก ง

2. ลงพื้นที่เพื่อติดตามกลุ่มเป้าหมายว่ามีตัวตนหรือไม่เพื่อสอบถามความต้องการของผู้เรียน หรือผู้ดูแลคนพิการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการตามแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

3. ตรวจสอบเอกสารการจดทะเบียนคนพิการว่ามีหรือไม่ หากไม่มี ให้ใช้แบบประเมินเบื้องต้นเพื่อคัดแยกประเภทความพิการเพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาและนำแบบประเมินแนบไว้เพื่อจัดทำ IEP

4. ประเมินเบื้องต้นคัดแยกประเภทความพิการ เพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนคนพิการจะต้องประเมินคัดแยกว่าเป็นคนพิการประเภทใดและจะต้องทราบถึงระดับความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ของคนพิการแต่ละบุคคล รายละเอียด เอกสารภาคผนวก จ โดย

4.1 ครูผู้สอนคนพิการจะต้องประเมินเบื้องต้นเพื่อคัดแยกประเภทความพิการร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนครู ผู้ดูแลคนพิการ หรือผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับคนพิการ โดยจะต้องมีผู้ประเมินร่วมอย่างน้อย 2 คน

4.2 เมื่อครูผู้สอนคนพิการประเมินเบื้องต้นเพื่อคัดแยกประเภทความพิการแล้วปรากฏว่าคนพิการมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุขให้ครูผู้สอนคนพิการแนะนำให้ผู้ดูแลคนพิการนำไปจดทะเบียนคนพิการหรือครูผู้สอนคนพิการนำไปจดทะเบียนคนพิการโดยมีหลักฐานดังต่อไปนี้

- 1) บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือบัตรประจำตัวคนต่างด้าว หรือเอกสารอื่นที่ทางราชการออกให้ (ถ้ามี)
- 2) สำเนาทะเบียนบ้าน
- 3) ภาพถ่ายขนาดหนึ่งนิ้ว จำนวนสองรูป
- 4) เอกสารรับรองความพิการ โดยแพทย์ของโรงพยาบาลของทางราชการ และโรงพยาบาลอื่นที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

ในกรณีที่คนพิการไม่สามารถไปจดทะเบียนด้วยตนเองได้ ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ผู้อนุบาล หรือบุคคลที่ดูแลคนพิการแล้วแต่กรณี ยื่นขอจดทะเบียนแทนได้ตาม มาตรา 14 และต้องมีหลักฐานประกอบตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ. ศ. 2537 โดยมีหลักฐานสำหรับผู้ไปจดทะเบียนแทนคนพิการ ดังต่อไปนี้

- 1) บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือบัตรประจำตัวคนต่างด้าว หรือเอกสารอื่นที่ทางราชการออกให้คนพิการ และของผู้จดทะเบียนแทน
- 2) ใบมอบอำนาจจากคนพิการหรือหนังสือรับรองจากทางราชการ
- 3) สำเนาทะเบียนบ้านของคนพิการ และของผู้จดทะเบียนแทน
- 4) ภาพถ่ายของคนพิการขนาดหนึ่งนิ้ว จำนวนสองรูป
- 5) คำสั่งศาลในกรณีศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือไร้ความสามารถ หรือการจัดตั้งผู้ปกครอง กรณีผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง
- 6) เอกสารรับรองความพิการโดยแพทย์ของโรงพยาบาลของทางราชการ และโรงพยาบาลอื่นที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด
- 7) ผู้จดทะเบียนแทนจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักคนพิการเป็นอย่างดี

คนพิการที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร จดทะเบียนได้ที่ศูนย์บริการร่วมกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.) โทร 0 2354 3388 ต่อ 114 และ 115 กรณีคนพิการที่มีภูมิลำเนาใน

ต่างจังหวัด ขอจดทะเบียนได้ที่จังหวัดของตนที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
ทุกจังหวัด ส่วนคนพิการที่ไม่ได้อยู่ในภูมิลำเนาของตนเอง แต่มีถิ่นที่อยู่ในจังหวัดนั้น ๆ สามารถยื่น
จดทะเบียนได้ตามถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ในจังหวัดนั้น

5. หากคนพิการที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ต้องการศึกษากับ กศน.อำเภอ/เขต ครูผู้สอน
คนพิการต้องตรวจสอบว่ากำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอื่นหรือไม่ หากกำลังศึกษาอยู่ให้ แจ้งผู้ดูแล
คนพิการ ติดต่อประสานกับเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการส่งตัวให้เข้ารับการศึกษากับ กศน.อำเภอหรือ
กศน.เขต จึงจะรับขึ้นทะเบียนได้

6. จัดทำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียนโดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ความฝัน และ
ความหวังของคนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดระดับความสามารถในการเรียนรู้เพื่อ
การเปลี่ยนผ่านจากชีวิตผู้เรียนระดับขั้นพื้นฐานสู่ระดับอุดมศึกษาหรือสู่วัยแรงงาน หรือสู่การดำเนินชีวิต
อย่างอิสระ รายละเอียด เอกสารภาคผนวก ฉ

7. จัดระดับความสามารถในการเรียนรู้ของคนพิการแต่ละคนเพื่อเข้าสู่กระบวนการ
จัดการเรียนรู้ เนื่องจากคนพิการแต่ละคนมีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ครูผู้สอนคนพิการจึงต้อง
จัดกลุ่มคนพิการเพื่อการเรียนรู้โดยแบ่งตามระดับความสามารถ ดังนี้

7.1 ระดับความยากลำบากต่อการเรียนรู้ **มาก** ครูผู้สอนคนพิการจะต้องจัดทำ
หลักสูตร (หลักสูตรสถานศึกษา สื่อ) เฉพาะความพิการ เช่น

7.1.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทางการได้ยิน ทางสติปัญญาและ
บุคคลออทิสติกจะมีความยากลำบากด้านการสื่อสาร

7.1.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ ที่ไม่สามารถเดินทางเข้า
ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามสถานที่ ที่สถานศึกษากำหนดได้จะมีความยากลำบากด้านการเดินทาง

7.1.3 บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ พิกัดซ้ำซ้อน จะมี
ความยากลำบากด้านการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

7.2 ระดับความยากลำบากต่อการเรียนรู้ **ปานกลาง** ครูผู้สอนคนพิการต้องปรับ
กิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับประเภทของความพิการและศักยภาพในการเรียนรู้ของคนพิการ

7.3 ระดับการเรียนรู้ได้เหมือนคน **ปกติ** สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับ
คนปกติ ได้ ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กศน.ตำบลหรือสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนปกติ

8. เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามประเภทและศักยภาพความพิการของแต่ละคน

9. วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนพิการ โดยจัดทำแผนการเรียนรู้กลางของ
กลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบทุกคน

9. จัดหา ผลิต พัฒนาสื่อและวัสดุในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

10. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้กลางที่ได้จัดทำเมื่อพบปัญหาการเรียนรู้ของ
คนพิการรายใด ให้นำปัญหานั้นมาจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Program :

IEP) พร้อมทั้งจัดทำแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) เป็นรายบุคคล

11. ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย
12. เผยแพร่ผลการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่คนพิการต่อสาธารณชน
13. สรุปและรายงานผลการปฏิบัติงานต่อสำนักงาน กศน.จังหวัด/กรุงเทพมหานคร และสำนักงาน กศน.
14. จัดทำแผนการปฏิบัติงานพร้อมแบบรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นรายเดือน รายละเอียด

เอกสารภาคผนวก ข

15. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

สมรรถนะของครูผู้สอนคนพิการ

สมรรถนะของครูผู้สอนคนพิการ หมายถึง คุณลักษณะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ และภารกิจที่รับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่สามารถส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานของครูผู้สอนคนพิการจะต้องมีการวัดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานว่าประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ดังนั้นครูผู้สอนคนพิการต้องมีการเตรียมพร้อมและต้องรู้หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์

- 1.1 วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ
- 1.2 นำนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับความบกพร่องของผู้เรียนมาใช้อย่างต่อเนื่อง
- 1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.4 พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมุ่งมั่น กระตือรือร้นและเสียสละเวลาส่วนตัว
- 1.5 พัฒนาแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเป็นรายวิชาที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ
- 1.6 พัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาสำหรับการสื่อสารกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ
- 1.7 ทำแฟ้มสะสมผลงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง
- 1.8 ทำปฏิทินการปฏิบัติงานของตนเอง
- 1.9 ประเมินการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- 1.10 เผยแพร่ผลงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อหน่วยงานภายในและภายนอก
- 1.11 ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่

1.12 พัฒนาแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (IIP)

2. การบริการที่ดี

2.1 ศึกษาความต้องการของผู้เรียนและผู้ดูแลคนพิการเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ

2.2 จัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนให้เป็นปัจจุบัน

2.3 ให้ความรู้แก่ผู้ดูแลคนพิการและชุมชนในการให้ความช่วยเหลือหรือการปฏิบัติตนต่อผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ

2.4 ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ ในการพัฒนา ศักยภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เรียน

2.5 ให้บริการผู้เรียน ผู้ดูแลคนพิการอย่างเต็มใจและกระตือรือร้น

2.6 ร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมการให้บริการแก่ผู้เรียน ผู้ดูแลคนพิการ และชุมชน

2.7 ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของสถานศึกษา

2.8 ช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความบกพร่องให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่รัฐจัดให้

2.9 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาสำหรับคนพิการแก่ชุมชน

3. การพัฒนาตนเอง

3.1 ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลคนพิการประเภทต่างๆ อยู่เสมอ

3.2 วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของผู้เรียน

3.3 พัฒนาทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.4 พัฒนาทักษะการสื่อสารสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ

3.5 นำความรู้ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

3.6 พัฒนาทักษะการผลิตและใช้สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ

3.7 พัฒนาทักษะการวัดผลประเมินผลที่เน้นความสามารถตามศักยภาพที่แตกต่างของแต่ละบุคคล

4. ด้านการทำงานเป็นทีม

4.1 ร่วมมือกันจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ

4.2 ช่วยเหลือ สนับสนุน เพื่อนครูผู้สอนคนพิการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.3 ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้วยความเต็มใจ
4.4 ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น
4.5 ร่วมกับครูผู้สอนคนพิการอื่น ผู้ดูแลคนพิการ ผู้บริหาร นักการศึกษาพิเศษ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นสำหรับการให้ความช่วยเหลือส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ

- 4.6 รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน
- 4.7 ปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหาร ครู อย่างเป็นกัลยาณมิตร
- 4.8 ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจต่อกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย
- 4.9 สร้างบรรยากาศในการทำงานที่เป็นกันเอง
- 4.10 ปรับตัวให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ

5. ด้านการออกแบบการเรียนรู้

5.1 เข้าใจความต้องการของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทั้งด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญาและร่างกาย
5.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ
5.3 ใช้สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับความถนัดของผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ
5.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิตของผู้เรียนที่มีความบกพร่องให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
5.5 วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อวางแผนการจัดการศึกษาระยะยาว 1 ปี
5.6 พัฒนา IEP และ IIP อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
5.7 จัดการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ
5.8 จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. ด้านการพัฒนาผู้เรียน

6.1 ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ผู้เรียนที่มีความบกพร่อง
6.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่มีความจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ
6.3 จัดกิจกรรมฟื้นฟูศักยภาพด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญาของผู้เรียนให้มีความพัฒนาการและพร้อมที่จะเรียนรู้
6.4 ปลุกฝังให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ มีความเป็นประชาธิปไตยและภูมิใจในความเป็นไทย

6.5 พัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ ให้มีความตระหนักรู้ในอารมณ์ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง

6.6 พัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ ให้มีทักษะการคิด วิเคราะห์สถานการณ์ ที่เกิดปัญหาและอันตรายต่อตนเอง

6.7 พัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องให้มีความคิดสร้างสรรค์

7. ด้านการบริหารจัดการและพัฒนางานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

7.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและกลยุทธ์ของสถานศึกษา

7.2 มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

7.3 มีส่วนร่วมในการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

7.4 ส่งเสริมให้ผู้ดูแลคนพิการเข้าใจและยอมรับในความบกพร่องของผู้เรียน

7.5 ส่งเสริมให้ชุมชนเข้าใจและยอมรับศักยภาพของผู้เรียนที่มีความบกพร่อง

แบบประเมินสมรรถนะครูผู้สอนคนพิการ รายละเอียด เอกสารภาคผนวก ข

บทบาทผู้บริหาร

ผู้อำนวยการสำนักงาน หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. มีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร และประสานภารกิจของบุคคลอื่นในองค์กร ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

บทบาทหน้าที่ของผู้อำนวยการสำนักงาน

1. จัดทำแผนงานและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการในระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล นโยบายและจุดเน้นของสำนักงาน กศน. แผนพัฒนาจังหวัด และกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ

2. ศึกษาวิเคราะห์วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของคนพิการระดับจังหวัด

3. จัดตั้ง จัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

4. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

5. พัฒนาหลักสูตร สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้กับสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

6. ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

7. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

8. พัฒนาครูผู้สอนคนพิการ ผู้เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

9. ดำเนินการแต่งตั้งครูผู้สอนคนพิการ

10. กำกับ ดูแล นิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการของสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายและรายงานผลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการต่อสำนักงาน กศน.

ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ/เขต

บทบาทหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานศึกษา

1. สร้างความรู้ความเข้าใจในนโยบายและจุดเน้นของสำนักงาน กศน.ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับครูผู้สอนคนพิการ ผู้เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย

2. สนับสนุนงบประมาณและจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

3. จัด ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

4. วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ให้กับคนพิการ

5. พัฒนาครูผู้สอนคนพิการ ผู้เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

6. ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

7. เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ครูผู้สอนคนพิการ ผู้เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่าย

8. กำกับ ดูแล ตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผล และรายงานผลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการต่อสำนักงาน กศน.จังหวัด/กรุงเทพมหานคร

บทบาทผู้ดูแลคนพิการ

ผู้ดูแลคนพิการ หมายถึง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุตร สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ

บทบาทหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ

ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ครูผู้สอนคนพิการและผู้เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนพิการ

บทบาทหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ หมายถึง หน่วยงานของรัฐ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ

บทบาทหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

1. ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน โครงการ และกิจกรรม การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการ
2. ให้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับคนพิการ
3. มีส่วนร่วมจัดทำแผนและกิจกรรมการเรียนรู้กับครูผู้สอนคนพิการและภาคีเครือข่าย
4. ให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. มีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
6. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานสู่สาธารณชน

บทที่ 4

วิธีการดำเนินงานของครูผู้สอนคนพิการ

ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการและต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 ขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนคนพิการในสังกัดของ กศน. จะต้องให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการเรียนรู้ให้กับคนพิการ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้จัดทำขึ้นสำหรับผู้เรียนที่ครูรับผิดชอบ รายละเอียด เอกสารภาคผนวก ณ

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

องค์ประกอบของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป เช่น วัน เดือน ปีเกิด ประเภทความพิการ ชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของผู้เรียน บิดา มารดา ผู้ปกครอง เป็นต้น
2. ข้อมูลด้านการแพทย์ หรือด้านสุขภาพ
3. ข้อมูลด้านการศึกษา
4. การกำหนดแนวทางการศึกษาและการวางแผนการจัดการศึกษาพิเศษ วิเคราะห์ความสามารถของนักเรียนในปัจจุบัน ระบุว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถในระดับใด ซึ่งจะได้จากการทดสอบด้านต่างๆ ที่สำคัญๆ อาทิเช่น ความสามารถพื้นฐานทางพัฒนาการด้านต่างๆ
5. ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่นักเรียนจะได้รับจากสถานศึกษาที่เป็นบริการทางการศึกษาและบริการเสริมต่างๆที่เกี่ยวข้องตามความต้องการจำเป็นของแต่ละคน อาทิ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น บริการทางด้านวีดิทัศน์ การแก้ไขการพูด กายภาพบำบัด พฤติกรรมบำบัด ดนตรีบำบัด บริการอ่านหนังสือให้ฟัง บริการรถเข็น บริการรถรับส่ง บริการสอนเสริม บริการครูพี่เลี้ยง เป็นต้น
6. คณะกรรมการจัดทำแผน ในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการแต่สำหรับผู้เรียนละคนโดยมีกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้แทน 2) ผู้ดูแลคนพิการคนพิการ 3) ครูผู้สอนคนพิการ หรือครูแนะแนว หรือครูการศึกษาพิเศษ หรือครูที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษาพิเศษที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประชุมเพื่อจัดทำแผน แล้วนำแผนไปสู่การปฏิบัติ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งจัดประชุมเพื่อประเมิน ทบทวน และปรับแผน พร้อมจัดทำรายงานผลปีละ 2 ครั้ง

7. ความเห็นของ ผู้ดูแลคนพิการ หรือผู้เรียน

8. ข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว การสังคม การฟื้นฟู การบำบัดรักษา ความสามารถพื้นฐานทางพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละด้าน เช่น ทักษะความสนใจ ทักษะความตั้งใจ ทักษะทางสังคม ทักษะทางภาษาและการพูด ทักษะการช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางพฤติกรรมและอารมณ์ ทักษะการเคลื่อนไหวและการทรงตัว ทักษะการเตรียมความพร้อมทางวิชาการ ความสามารถทางวิชาการหรือการเรียนรู้ (สาระและมาตรฐานทางการเรียนรู้ จุดมิภาวะทางอารมณ์ / ทางสังคม ความสามารถทางการเคลื่อนไหว พฤติกรรมที่แสดงออก ประสาทสัมผัส ความถนัด/ความสามารถเป็นกรณีพิเศษ จุดเด่นและจุดด้อย ความสามารถพื้นฐานทางการอาชีพ เป็นต้น

กระบวนการจัดทำแผนจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

1. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP :INDIVIDUALIZED EDUCATION PROGRAM)

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หมายความว่า แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล

ดังนั้นแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับผู้เรียนคนพิการแต่ละคน โดยมีคณะกรรมการจัดทำ IEP ของผู้เรียนแต่ละบุคคลร่วมกันจัดทำขึ้น คณะกรรมการจัดทำแผน (IEP) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนคนพิการ ผู้เรียนคนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการ และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ยังเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนคนพิการ และเป็นแผนกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ (Special Needs) ของผู้เรียนคนพิการ แต่ละบุคคลรวมถึงการกำหนด สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับผู้เรียนคนพิการเฉพาะบุคคล

ทำไมต้องจัดทำ IEP

เหตุผลสำคัญที่ต้องจัดทำ IEP ก็คือ

1. ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีทักษะและความสามารถแตกต่างกัน การที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เรียนรู้พร้อมไปในเวลาเดียวกันที่ละหลายๆ คน อาจจะทำให้เกิดปัญหาและไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

2. พัฒนาการทางการเรียนรู้และความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคนควรเปรียบเทียบกับตัวผู้เรียนเอง มิใช่เปรียบเทียบกับผู้อื่น

3. การจัดประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจะต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

4. กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พุทธศักราช 2545 กำหนดให้มีการจัดทำ IEP แก่คนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

5. เพื่อประกันว่าได้มีการจัดบริการทางการศึกษาเป็นพิเศษ และจัดบริการอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุไว้ใน IEP จริง

6. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการตรวจสอบ ควบคุม และ ติดตามผลการให้บริการแก่ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

IEP มีประโยชน์ต่อครูผู้สอนคนพิการ

1. ครูผู้สอนคนพิการใช้ IEP เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอนรายบุคคล
2. ครูผู้สอนคนพิการใช้ IEP เป็นแนวทางในการฝึกพัฒนาการและติดตามการพัฒนาทางการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. ครูผู้สอนคนพิการใช้ IEP เป็นแนวทางในการรายงานผลการเรียนรู้หรือแจ้งความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนแก่ผู้ดูแลคนพิการคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ครูผู้สอนคนพิการใช้ IEP เป็นแนวทางในการเลือกสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลผู้เรียน

IEP มี ประโยชน์ต่อผู้ดูแลคนพิการคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. ช่วยให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบว่าจะติดต่อกับครูคนพิการคนใดเมื่อต้องการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียน
2. ช่วยให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบว่าผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อะไร อย่างไรที่บ้าน ที่สถานศึกษา และสถานศึกษามีสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาอะไรบ้าง
3. ช่วยให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถตั้งความหวังเกี่ยวกับการเรียนรู้และคาดหวังผล การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม
4. ทำให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนแก่ครูผู้สอนคนพิการได้อย่างถูกต้อง
5. ทำให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบว่าควรจะมีผู้เรียนที่บ้านอย่างไร
6. ทำให้ผู้ดูแลคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนและสามารถนำมาวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1. ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถ

2. ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดและการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. ผู้เรียนได้ทราบทิศทาง เป้าหมายทางการเรียนรู้ของตน

ประโยชน์ต่อสถานศึกษา

1. สถานศึกษาสามารถทราบระดับและศักยภาพของคณาจารย์แต่ละบุคคล
2. สถานศึกษาสามารถวางแผนจัดบริการทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ
3. สถานศึกษาสามารถทราบทิศทางการจัดการ การประสาน การส่งต่อกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
4. สถานศึกษาสามารถทราบพัฒนาการและความก้าวหน้าของผู้เรียน และสามารถสรุปประเมินผลการจัดทำ IEP ในแต่ละปีเพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับผู้เรียนและนำส่งต่อไป

ขั้นตอนในการจัดทำ IEP คือ

1. ขั้นเตรียมการ แจ้งให้ผู้ดูแลคนพิการทราบ เกี่ยวกับความสำคัญของการจัดทำ IEP และขออนุญาตผู้ดูแลคนพิการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผู้เรียนมาทดสอบประเมินความสามารถพื้นฐาน เพื่อค้นหาความสามารถและจุดบกพร่องของผู้เรียน
2. ขั้นประชุมจัดทำแผน ประชุมคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำ IEP เรียกว่า คณะกรรมการจัดทำ IEP ประกอบด้วย หัวหน้าสถานศึกษา ครูผู้สอนคนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เรียน โดยที่คณะกรรมการสามารถยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนของสถานศึกษานั้นๆ
3. ขั้นใช้แผน IEP ซึ่งรวมถึงการจัดทำแผนการสอนรายบุคคล (IIP) ด้วย ติดตามและประเมินผลตามที่กำหนดใน IEP เพื่อหาความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม
4. ขั้นสรุปประเมินผลการจัดทำ IEP ทั้งหมด เพื่อส่งต่อและให้ข้อเสนอแนะการจัดทำ IEP ใหม่ของปีถัดไป

2. กระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- 2.1 จัดประเมินระดับความสามารถและความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2.2 กำหนดเป้าหมายระยะยาว 1 ปี เป้าหมายระยะสั้น หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
 - 1) การกำหนดเป้าหมายระยะยาว 1 ปี คณะกรรมการที่จัดทำ IEP ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะ มีความสามารถ มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นจากเดิมเท่าใด เช่น ผู้เรียนจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้เรียนจะสามารถนับเลขได้ 1-1000 ผู้เรียนจะสามารถอ่านหนังสือแบบเรียนภาษาไทยระดับประถมศึกษาได้ เป็นต้น ในการกำหนดเป้าหมายระยะยาวจะต้องสอดคล้องกับระดับความสามารถของ

ผู้เรียน จุดมุ่งหมายไม่ควรกำหนดสูงเกินไปเพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่บรรลุเป้าหมาย หรือต่ำเกินไปจะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายไม่สนใจ

2) การกำหนดเป้าหมายระยะสั้น โดยปกติกำหนดไว้ 1 ภาคเรียน แต่ถ้ากำหนดเป็นสัปดาห์ หรือ เดือนก็ได้ ขึ้นอยู่กับความคาดหวังตามศักยภาพ (ความสามารถพื้นฐาน) ของผู้เรียนกับความน่าจะเป็นที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายเร็วเพียงใด

3) ในการกำหนดเป้าหมายระยะสั้นจะต้องยึดเป้าหมายระยะยาวเป็นหลัก เช่น เป้าหมายระยะยาวกำหนดว่า ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในเป้าหมายระยะสั้น ต้องกำหนดว่า การที่ผู้เรียนช่วยเหลือตัวเองได้นั้นผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้าง เช่น ผู้เรียนสามารถรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัวเองได้ เป็นต้น

2.3 ประเมินความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

2.4 กำหนดกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยที่มีความต้องการจำเป็นทางการศึกษา

2.5 กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เกณฑ์การวัดผล และประเมินผล ควรมีการวัดผลอย่างน้อยปีละ 1- 2 ครั้ง หรือ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง หรือมากกว่านั้น ตามที่กำหนดว่าเหมาะสมกับผู้เรียนโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินผลคือเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่หรือมีความก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใด โดยแบบทดสอบอาจใช้แบบทดสอบมาตรฐานของเด็ก (พิเศษ) หรือแบบทดสอบที่ครูผู้สอนคนพิการสร้างขึ้น สิ่งสำคัญต้องกำหนดว่าใช้เกณฑ์อย่างไรในการตัดสิน หรือวัดความก้าวหน้า ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ควบคู่กับวิธีวัดผล ยกตัวอย่างเช่น

วิธีวัดผล	เกณฑ์
1. แบบทดสอบที่ครูผู้สอนคนพิการสร้างขึ้น	1. ผู้เรียนตอบข้อทดสอบได้ 50 %
2. ครูผู้สอนคนพิการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน	2. วันละ 10 นาทีเป็นเวลา 5 วัน
3. การนับของครูผู้สอนคนพิการ	3. ผู้เรียนรับบอลได้ 5 ครั้ง
4. ครูผู้สอนคนพิการตั้งถาม	4. ผู้เรียนตอบได้ 60%

การวัดผล จะช่วยให้ครูผู้สอนคนพิการได้ทราบความก้าวหน้าของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้

ผลการประเมิน ช่วยให้ครูผู้สอนคนพิการร่วมกับผู้ดูแลคนพิการ ผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาสามารถปรับปรุงหรือกำหนดแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลใหม่ ได้อย่างเหมาะสม

ในการส่งต่อผู้เรียนที่จบการศึกษาแต่ละระดับ หรือย้ายสถานศึกษาให้สถานศึกษานำส่งแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รายงานผลการประเมิน การดำเนินการตามแผน แฟ้มประวัติและแฟ้มสะสมผลการเรียนของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาต่อไป

สิ่งควรทราบ

1. IEP ไม่ใช่ประวัติผู้เรียน แต่มีประวัติพัฒนาการของผู้เรียนอยู่ใน IEP
2. IEP ไม่ใช่แบบวัดผลประเมินผล แต่มีเกณฑ์และวิธีของการวัดผลประเมินผล อยู่ใน IEP
3. IEP ไม่ใช่หลักสูตรแกนกลาง แต่มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร บางส่วนที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้อยู่ใน IEP
4. IEP ไม่ใช่แผนการสอนรายบุคคล แต่การจัดทำแผนการสอนรายบุคคลต้องยึด IEP เป็นหลัก
5. IEP ไม่ใช่สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการ ศึกษา แต่มีบางส่วนของสิ่งเหล่านี้กำหนดไว้ใน IEP

แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP)

แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเฉพาะบุคคลสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ จุดประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

กระบวนการจัดทำ IIP

1. กำหนดทักษะที่จะสอนโดยการตรวจสอบ : จัดการเรียนรู้อะไร
2. กำหนดองค์ประกอบและสถานการณ์ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ : จัดการเรียนรู้ อย่างไร
3. วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ : จัดทำ IIP
4. เริ่มต้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ : จัดกิจกรรมการเรียนรู้ – ทดสอบ – จัดกิจกรรม การเรียนรู้

ส่วนประกอบของ IIP

1. ชื่อผู้เรียน
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้/ทักษะ สาระที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพียง 1 เรื่อง/ทักษะ
3. จำนวนชั่วโมง
4. ครั้งที่ / วันที่เริ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
ลำดับขั้นของทักษะหรือจุดประสงค์ย่อย ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้นั้นจะนำไปสู่จุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมและเป้าหมายระยะยาวที่ระบุไว้ใน IEP
7. กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

- เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียน
- เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
- เพื่อให้ผู้เรียนคาดเดากิจกรรมที่จะทำ

ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- อธิบาย แสดง สาธิต
- สอบถามความเข้าใจ
- ฝึกปฏิบัติโดยลงมือปฏิบัติพร้อมกัน และ ปฏิบัติด้วยตนเอง

ขั้นสรุปและประเมินผล

- ตรวจผลงาน/การปฏิบัติงาน
- ทบทวนบทเรียนร่วมกัน
- สอบถามความเข้าใจ

8. สื่อการจัดการเรียนรู้

วิธีการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้ใน IIP

9. สิ่งเสริมแรงที่ใช้

สิ่งเสริมแรงและเงื่อนไขการเสริมแรงที่เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคล เช่น ชมเชย รางวัลหรือการคาดโทษ

10. การประเมินผล

สิ่งที่กำหนดว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามศักยภาพ และเป็นวิธีการที่สามารถวัดได้ ได้แก่

- 1) วิธีวัด และประเมินผล
- 2) เครื่องมือวัด และประเมินผล
- 3) เกณฑ์การวัด และประเมินผล

11. ข้อเสนอแนะ

12. ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ของหัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

สิ่งที่ควรปฏิบัติหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- ☐ บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ☐ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตาม IEP
- ☐ นำผลการประเมินมาประกอบการพิจารณากำหนด จุดมุ่งหมายใหม่ ปรับวิธีการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล

บทที่ 5

การวัดผลและประเมินผลและการรายงานผล

การวัดและประเมินผล

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสถานศึกษาสามารถปรับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้ตามความเหมาะสม และระเบียบ คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับ คนพิการ พ.ศ.2552

ข้อ 6 เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการให้สถานศึกษาซึ่งได้รับ คนพิการเข้าศึกษา มีการดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1) จัดระบบหรือรูปแบบที่สนับสนุนการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความจำเป็นพิเศษตามประเภทของคนพิการ

2) จัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่ คนพิการสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ได้

ข้อ 7 ในการจัดทำหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา การวัดและ ประเมินผลการศึกษาให้สถานศึกษาและส่วนราชการที่รับผิดชอบดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพ ความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภท ตามรูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่สถานศึกษา เห็นสมควร

กระบวนการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ

การวัดและประเมินผลสำหรับผู้เรียนให้ครูผู้สอนคนพิการ ดำเนินการประเมินผล ดังนี้

1. การประเมินก่อนเรียนให้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน และดำเนินการประเมินเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

2. การประเมินผลระหว่างเรียนเป็นการประเมินผลเพื่อติดตามความก้าวหน้าและนำข้อมูลมา พิจารณาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (IIP)

3. การประเมินผลหลังเรียนเป็นการประเมินทักษะเพื่อดูความก้าวหน้าของพัฒนาการใน ลักษณะสรุปรวมเมื่อสิ้นสุดภาคเรียนเพื่อนำไปกำหนดจุดมุ่งหมายใน IEP ใหม่

หลักในการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ มีดังนี้

1. ประเมินผลทั้ง 3 ระยะตลอดหลักสูตร

2. บันทึกผลการจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลอย่างต่อเนื่อง

3. ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง ได้แก่ การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์และตรวจผลงานของผู้เรียนแต่ละบุคคล

แนวทางการประเมินผลผู้เรียนแต่ละประเภทความพิการ สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ควรได้รับการประเมินผลการเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป แต่อาจต้องการแบบจัดหรือข้อสอบที่แตกต่างจากคนปกติอยู่บ้าง เช่นใช้อักษรตัวพิมพ์ขยายหากเห็นเลือนราง หรือตาบอดก็อาจใช้อักษรเบลล์ หรือฟังแถบบันทึกเสียง ผู้ที่ทำการประเมินต้องคำนึงถึงศักยภาพเป็นรายบุคคล ตลอดถึงต้องยืดหยุ่นเรื่องเวลาในการทำข้อสอบให้มากกว่าคนปกติ 20%

2. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรได้รับการประเมินผล ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง วิธีจัดและประเมินผลก็ทำเช่นเดียวกันกับการประเมินผลปกติ คือใช้แบบทดสอบ การสังเกตการสนทนา การลงมือปฏิบัติตามคำสั่ง

3. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาควรได้รับการประเมิน โดยการสังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากร ในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

4. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย หรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย หรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ควรได้รับการประเมินผล ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง วิธีจัดและประเมินผลก็ทำเช่นเดียวกันกับการประเมินผลปกติ คือใช้แบบทดสอบ การสังเกตการสนทนา การลงมือปฏิบัติตามคำสั่ง

5. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ควรได้รับการประเมินในด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณให้เป็นไปตามขั้นตอนและตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคเรียน และมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษาควรได้รับการประเมินในด้านการอ่าน ความเข้าใจในการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารให้เป็นไปตามขั้นตอนและตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคเรียน และมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

7. การประเมินผลบุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์

บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ควรได้รับการประเมินให้เป็นไปตามขั้นตอนและตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคเรียน และมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

8. การประเมินผลบุคคลออทิสติก

บุคคลออทิสติกควรได้รับการประเมินให้เป็นไปตามขั้นตอนและตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคเรียน และมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

9. การประเมินผลบุคคลพิการซ้อน

บุคคลพิการซ้อนควรได้รับการประเมินให้เป็นไปตามขั้นตอนและตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคเรียน และมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ดังนั้นการจัดทำหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษาให้สถานศึกษาดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของ คนพิการแต่ละประเภท ตามรูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่สถานศึกษาเห็นสมควร ตามกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การรายงานผล

ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ พ.ศ.2552 ข้อ 10 ให้ส่วนราชการต้นสังกัดของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ รายงานผลการดำเนินงานในการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และรายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงาน กศน. ตามแบบ สส.จ. 1 ในระบบ EIS รายละเอียด เอกสารภาคผนวก ข